

**DIE ALDE CAERTE DER
STADT MAESTRICHT
DES JAARS MCCLXXXIII**

WY HENRICK VAN LOVEN, HEEREN VAN HERSTAL, ende Wouter Berthout, heere van Mechelen, ridders; Peter, proost der kercke van Bethune, ende Willem van Rotselaer, canoninck van Sinte Lambrechts kercke van Ludick, doen te weten aen eenen yderen, dat alsoo menigerhande twyffel ende twist was, ende over veele tijds hadde geweest, tusschen de edele ende machtige luydens, Johan byder graciën Godts bisschop van Ludick, ende sijne voorsaeten, bisschoppen van Ludick, ter eenre zyde; ende Johan wetter selver graciën Godts hertogh van Lothryck ende van Brabant, ende sijne voorsaeten, ter andere zyde, over verscheyde gerechticheyden, justiciën, heerschappyen, ge-woonten ende handelingen, die een yegelijck van haer seyde te hebben ende te moeten hebben binnen de stadt van Tricht ende dat die stadt van Tricht aenbehoort. Ten lesten, met raedt van voor-sichtige luydens ende om 't goed van peys ende vrede, den bisschop voorgenoemt, voor hem ende sijne naecomelingen, ende voor de geseyde kercke van Luyck; ende den hertogh voorgenoemt, voor hem ende sijne erven ende naecomelingen, hebben by gemeyn accoordt gecosen ende gestelt Ons vier voorgenoemt, voor haer ende in haere plaetschen, om te ondersoecken, te verclaren, te verordon-neren ende vereffenen allen den twijffel ende twist voorgeseyt. Ende hebben die voorgenoemde parthyen getrouwelijck geloofd ende versekert, dat sy vastelijck sullen houden, sonder oyt daer tegen te gaen, allen het gene dat Wy vier by onderlingen verdragh sullen seggen, verclaeren, ordonneren ende accorderen op alle den twyffel ende

twist voorgeseyt. Ende Wy, ten versoecke ende bevel van onse lieve voornoemde heeren, hebben dit werck aengenomen, ende gelooft getrouwelijck, op de trouwe van ons eygen lijf, daer inne getrouwelijck voorts te gaen, soo wel voor d'eene als d'andere parthye. Ende hier over hebben wy geweest te Tricht alle vier te samen, ende hebben gehoord ende neerstelijck verstaen de redenen voor d'eene parthye ende d'andere, nopende den strydt ende twyffel voorgeseyt, ende de waerheyt ondersocht naer ons vermogen, ter goeder trouwen. Ende hebben verclaert, geordonneert ende vereffent de voorseyde twyffelen ende contention, finder manieren gelijk hier naer beschreven.

I

EERST ENDE VOORAL - TOT PEYS, OIRBAER, eendrachticheyt ende eeuwige baet des bisschops de des hertoghs voorgeseyt, ende van alle haere naecomelingen, ende van alle de gene die zijn ende sullen wesen, ten allen tyde, voor het toecomende, geseten ende wonende, onder yder een van haer, binnen de voornoemde stadt van Tricht - is geordonneert ende geaccordeert, dat, noch om oorlogh noch om vyandtschappe die rijst, oft in 't toecomende mochte comen te rijzen, tusschen het bisdom van Luyck ende het hertoghdome van Brabant, die van Tricht haer niet en moeten onderwinden, noch de eene noch die andere parthye, die helpen oft beswaeren, maer moeten haer houden in vrede; noch die heeren en mogen haer niet heyschen noch beschadigen om deser oorsaecke wille.

II

ITEM, IS GEORDONNEERT ENDE GEËFFENT,
dat - oft met den onderlingen wille des bisschops
ende des hertoghs, ende om de gemeyne baet der
stadt van Tricht, men eene gemeyne accyse tot
Tricht maeckten op de coopmanschappen ende
waeren (dese accyse ismen schuldigh te lichten ende
te leveren, alsoo wel door des bisschops luyden als
des hertoghs luyden, ende te rekenen, alsoo
gemeenlijk met de eene als met de andere) - noch
den bisschop sonderlinge, noch den hertogh
sonderlinge en vermogen accyse oft firmiteyt te
maecken, den een sonder den anderen in geender
manieren, het en zy metten gemeynen wille van hun
beyde te gader.

III

ITEM, IS GEORDONNEERT ENDE GEËFFENT,
dat - soo een des bisschops man beriepe te campe
eenen des hertoghs man - den schouteth ende
schepenen des bisschops souden den camp hueden,
ende des hertoghs schepenen moeten sitten by des
bisschops schepenen, om recht te doen over des
hertoghs man die beroepen soude zyn, oft soo geviele
dat hy verwonnen wierdt. Ende in sulcker manieren
zijn schuldigh den schouteth ende die schepenen
des hertoghs den camp te hueden, ende den
schouteth ende schepenen des bisschops by haer te
sitten, als des hertogen man beroepen sal eenen des
bisschops man, om recht te doen over des bisschops
man, oft quamp dat hy verwonnen wierdt.

IV

ITEM, IS GEORDONNEERT ENDE GEËFFENT, dat den bisschop heeft over syne luyden tot Tricht alle justicie, hooge ende leege; ende den hertogh oock over syne luyden, den eenen soo verre als den anderen.

V

ITEM, IS GEORDONNEERT ENDE GEËFFENT, dat de poorten ende de sleutels van de poorten, de muyren, de vestingen, die putten, die hoefstallen ende die gemeyne wegen der stadt van Tricht moeten oock zyn alsoo verre aen des bisschops luyden als aen des hertoghs luyden, ende aen des hertogen luyden als des bisschops luyden; noch en kan in dese dingen den eenen meer voordeel heyschen als den anderen.

VI

ENDE SOO DAER GEMEYNTE IS, DIE IS GEMEYN aen de luyden des bisschops ende des hertoghs luyden om haer gerief te hebben, soo wel voor den armen als voor den rycken. Ende is schuldigh te ontfangen den bisschop alle de forfaiten ende boeten, die syne luyden sullen verbeuren in de voorseyde plaetschen; ende den hertogh oock van sync luyden.

VII

ITEM, IS GEORDONNEERT ENDE GEËFFENT, dat de munte der stadt Tricht zy gemeen, soo wel aen den bisschop als aen den hertogh, ende alle

baeten, die daer van komen sullen, sullen oock deylbaer zyn, soo wel voor den eenen van haer als voor den anderen; ende den eenen en magh geene munte maecken sonderlinge, maer beyde te saemen ende by gemeynen accoort mogen sy munte maecken, ende niet anders. Ende die munte moet geslaegen worden in 't selve muntyser ende al van één gewichte ende ééne weerdigheyt; ende most het muntyser gehaelt worden tot Luyck.

VIII

ITEM, IS GEORDONNEERT ENDE GEËFFENT, dat de schepenen des bisschops ende de schepenen des hertoghs schuldigh zyn te dingen op ééne bancke ende op eene ende de selve plaetsche; in sulcker maniere dat de schepenen des bisschops sullen dingen des Woensdaghs ende de schepenen des hertoghs des Vrydaghs. Ende als die twee schepenstoelen sullen te gaeder te doen hebben, soo moeten sy aldaer by een komen, om van hunne gemeyne saecken te tracteren.

IX

ITEM, IS GEORDONNEERT ENDE GEËFFENT, dat - soo eenigen vremden vonge oft arresteerden, dede vangen oft arresteren eenige van des bisschops luyden oft hunne goederen buyten de stadt van Tricht; ende dat de geene, wiens lijf ende goet soo gevangen ende gearresteert was, binnen de stadt van Tricht vonde den genen ofte de gene, die dese schaede ende ongelijck hem hadde gedaen, oft haere goederen - hy maghse arresteren ende aenhouden,

soo lange tot dat het syne hem is wedergegeven ende hy is gebetert; ende daer toe zyn schuldigh des hertogens luyden te helpen des bisschops luyden (ist saecke dat sy daer toe worden versocht). Ende op de selve maniere vermogen des hertogen luyden, te bekommeren die buytelingen, die haer of haer goet hebben aengehouden, ende haer gevangen te houden, soo lange tot dat het gene haer toekomt, is wedergekeert ende sy zyn gebetert; ende daer toe zyn schuldigh des bisschops luyden haer te helpen - des zynde versocht.

X

ITEM, IS GEORDONNEERT ENDE GEËFFENT, dat, van hangen oft van radtbraecken, van sieden oft van branden, den dief oft den misdaedi- gen doet den bisschop syn gerichte doen, ter plaet- se daer men 't gedaen heeft tot nu toe; ende den hertogh oock het syn, ter plaetse daermen 't ge- daen heeft tot nosh toe; maer van oore oft van voet, van vuyst oft ander litmaet of te slaen, magh een yder van haer syn gerichte doen op den gemeynen stock, ende magh des bisschops justitie den misdadigen door de straeten van Tricht sleypen, totter plaetschen toe daermen hem sal rechten, oft saecke waer dat daer sleypen toe van noode was; ende des hertoghs justitie oock alsoo, oft daer sleypen toe van noode was.

XI

ITEM, IS GEORDONNEERT ENDE GEËFFENT, ende het heeft over langen tydt soo geweest, dat - oft

man of wijf van de gene die toebehooren den bisschop oft toebehooren sullen ende die te Tricht onder hem hebben geseten, hoe langen tydt dat het geleden zy, willen seggen ende sweeren op Godt ende haere ziele, dat sy den bisschop niet toe en gehooren - men en moet hun daerom niet ge- looven soo sy 't niet en bethoonen ende proberen met den oorspronck van haere geboorte; maer soo sy 't kunnen proberen ende metter daet proberen by den oorspronck van haere geboorte, dat is te weten by twee ofte dry van hunne broeders oft van hunne naeste vrienden, sweerende met hun ten heyligen, daer mede mogen sy verlaeten de juris- dictie van den bisschop ende hun begeven totten hertogh, sonder eenige boete ten opsien van dien te betaelen aen den bisschop; maer den genen oft gene, die sulcx doet, en vermagh sulcx niet meer te doen, als die ééne reyse; ende al in sulcker manieren is het ende moet zijn met den genen oft gene, die toebehooren oft toebehooren sullen den hertogh, ende die te Tricht onder hem sullen geseten zijn geweest, ist saecke dat sy willen oft kunnen bethoonen by den oorspronck van haere geboorte inder voegen als voorseyt, dat sy toebehooren den bisschop ende moeten alsdan verblijven aen den bisschop, sonder eenige boete te betaelen om dieswille aen den hertogh; maer den man oft wijf, die sulcx doet, en vermagh het niet meer te doen, als voor die één reyse, soo geseyt is.

XII

ITEM, HET IS VERCLAERT ENDE GEORDON-

neert, dat alle de mannen ende vrouwen, die toebehooren ende toebehooren sullen aen de kercke van Onse Lieve Vrouwe ende Sinte Lambrecht; oft totter Lieve Vrouwe te Tricht; oft van Onse Lieve Vrouwe te Tongeren; oft van Onse Lieve Vrouwe te Huy; oft van Sinte Oda te Amaing, gehooren ende moeten gehooren, binnen de stadt Tricht, totter jurisdictie van den bisschop.

XIII

ITEM, OFT EENIGEN VREMDEN QUAMP TE

Tricht woonen ende wilde daer borger worden, men moet hem ondersoecken ende vragen op de trouwe, die hy schuldigh is aen Godt ende sijne ziele, tot wat kercke oft stoel dat hy gehoort; ende seydt hy dan, dat hy gehoort tot eenige der voornoemde kercken, soo moet hy blijven onder de jurisdictie des bisschops; ende seydt hy op sijnen eedt, dat hy elders gehoort als tot de voorseyde kercken, hy moet blijven onder de jurisdictie des hertoghs ende hem toebehooren.

XIV

ITEM, SOO EENEN VREMDEN TE TRICHT

komt ende wordt om sijn misdact gearresteert, men moet hem vragen op de trouwe, die hy aen Godt ende sijne ziele schuldigh is, tot wat jurisdictie dat hy gehoort; ende soo hy seydt op sijnen eedt, dat hy is vande jurisdictie des bisschops, dat is te moeten dat hy is vanden stoel van eenige der voorseyde kercken - den schouteth ende schepenen des bisschops moeten over hem recht doen ende oordeelen; ende in

alsulcker manieren moeten doen den schouteth ende schepenen des hertoghs, soo hy seyt op de trouwe, die hy schuldigh is aen Godt ende sijne ziele, dat hy niet toe-en-hoort aen eenige der voorsz kercken.

XV

ITEM, INDER STADT TRICHT ZIJN SCHULDIGH

te zijn twee geswooren sarjanten, diemen heet vorsteren, waer van den eenen is des bisschops, ende den anderen des hertoghs; ende jeder een van haer beyde vermagh binnen de stadt van Tricht te arresteren, om recht ende justitie te doen, soo wel de gene die toebehooren den bisschop als de gene die toebehooren den hertogh; in sulcker voegen dat, als bethoont ende verclaert sal zijn, dat den bekommerde is van de jurisdictie des bisschops, den schouteth ende de schepenen des bisschops moeten daer van kennisse nemen ende oordeelen; ende ist saecke dat hy is vande jurisdictie des hertoghs, den schouteth ende de schepenen des hertoghs moeten daer af kennisse nemen ende oordeelen.

XVI

ITEM, DE HUYSEN VAN DE GEMEYNTTE DER

stadt Tricht, ende den stock, daermen de quaedt-doenders aenset, ende de gevangenissen toebehooren, soo wel aen des bisschops als aen des hertoghs luyden.

XVII

ITEM, DIE CORENMAETE ENDE DIE MAETE

van den wyn, het elle, daer men de laeckens mede

plecht te meten, ende de roede, daermen het landt mede metet, moeten geleght ende bewaert worden in de kercke van Sinte Marie tot Tricht.

XVIII

ITEM, ELLICK MENSCHEN, DIE WOONT OFT woonen sal binnen Tricht, vermagh te hebben syne maete van koren ende van andere saecken, by soo verre sy geteyckent zyn met het teycken der stadt Tricht.

XIX

ITEM, DAT WATER VAN DER MAESE, AEN DIE zyde opwaerts tot in het midden van de brugge, is al des bisschops; ende van 't midden der brugge nederwaerts, is het voorseyde water al des hertoghs.

XX

ITEM, OFT HET GESCHIEDE TER EENIGER tyden, dat de brugge gebroken wierde, waerom dat men met karren oft te voet daer over niet bequae-melijck gaen en konde, noch de passagie des waters nemen, van den eenen kant der riviere totten anderen, soo wel boven als beneden; alle de profyten van dese passagie ontstaende, sullen deylbaer wesen tusschen den bisschop ende den hertogh, soo verre aen den eenen van haer als aen den anderen, tot dat die brugge sal hermaeckt zyn.

XXI

ITEM, HET IS VERCLAERT ENDE GEORDON-neert, dat allen den ban van de parochie van Sinte

Peeters by Tricht ende der aerden gront - soo gelijk by sigh streckt tot in den middele van de vliete van de riviere van der Jekere, ter naester zyden Sinte Peeterswaert; ende alsoo, als die Jekere van opwaerts comt ende loopt nederwaerts tot in de Maese - die is schuldigh te zyn geheelijck des bisschops; ende daer heeft den bisschop alle heerschappyen ende gerichte, hooge ende laege, die daer kunnen vallen ende daer oyt sullen vallen.

XXII

MAER VANDER ZYDE DER GESEYDE JEKERE

in die plaetsche, diemen noemt des bisschops Commer, tusschen de Jekere ende den wegh, daermen gaet van Tricht naer Monten-aecken, daer is den bisschop heere van des landts grondt, ende houtmen dien van hem om een sekere renthe, diemen schuldigh is alle jaeren; ende vermagh den bisschop aldaer ende oock in die molens, die daer zyn, te panden, om syne rechten, ende te doen oordeelen, ende syne boeten op-te-heffen, door syne justitie ende schepenen van Sinte Peeters, van alle stucken, die behooren ten erffelijcken gerichte oft van erven; maer oft daer forfait oft stucken, die toebehooren dat hoogen recht, gevielen voor het toekomende in de voorseyde plaetsche, dyër is tusschen den voor-seyden wegh, die gaet van Tricht naer Monten-aecken, ende 't midden van 't geseyde water der Jekere - die kennisse, het gericht ende de boeten, in soo verre als sy zyn van persoonen, die waeren van den hoofd-cinse van eenige der voorseyde kercken, die behooren den bisschop toe, ende die

ismen schuldigh te tracteren ende te oordeelen door syn gerichte ende door syne schepenen der stadt Tricht; ende in soo verre het geviel van andere persoonen als de voorseyde - de kennisse, de justitie ende die boeten zyn ende behooren te wesen aen den hertoge, ende men is schuldigh haer te richten ende te oordeelen door synen gerichte ende door syne schepenen van Tricht.

ENDE WY HENRICK VAN LOVEN, WOUTER Berthout, Peter, proost van Bethune, ende Willem van Rotselaer, boven genoemt; alle de stucken boven geseyt, alsoo als sy syn geschreven, soo hebben Wy die, met gemeynen wille ende verdragh van ons vier, geordonneert ende verclaert ende geëffent, trouwelijck, naer onsen vermogen, alsoo wel voor d'eene partye als voor d'andere; ende in getuygenisse ende eeuwige gedachtenisse van dese saeken, soo hebben Wy dese tegenwoordige letteren doen zegelen met onse eygene zegels. Dit geschiede ende was gedaen ende gemaect tot Tricht, in 't jaer Ons Heeren duysent twee hondert ende dry-en-tachtentigh, in de maendt van Sprockel.

ITEM, NAER DAT DESE VOORSEYDE SAEKEN waeren geschreven, Wy vier voorgenoemt te saemen hebben met gemeyn verdragh verklaert, geëffent ende geordonneert, om vrede ende gemeyn oirbaer ende baete van onse twee voorseyde heeren, ende alle de gene der voorsz. stadt van Tricht, soo mannen als vrouwen, die in dese voorsz. stadt van

Tricht nu zijn oft immer voortaan sullen zijn woonende ende versamelt in gerechten ende trouwen houwelijck, alsoo wel van de gene, die zijn ende sullen zijn onder den bisschop, als die zijn oft sullen zijn onder den hertogh, in deser manieren: Oft dat saecke waer, dat den man stierf eer sijne vrouwe ofte de vrouwe eer haeren man, den genen ofte die gene van tveen, die in 't leven sal blijven, naer des anders doodt sal behouden, alle sijn leven, hunder beyden erve; ende sal hebben in aelinger wijze alle de meubelen gelijk sijn eygen, behoudelijck het testament vanden dooden ende de schulden. Maer naer die doodt van man oft vrouwe, die 't leste sal leven, als hier boven is geseyd, alle haer erve voorgenoemt is schuldigh te keeren op hunne gemeyne kinderen, soo syer hebben te gaeder gewonnen met haer selfs lijven; ende, oft dat saecke waer, dat sy geene kinderen en hadden, dat erve voorgenoemt is schuldigh te keeren tot de andere hoiren, naer de gewoonte ende costuymen van den keyserrycke. Ende alle dese voorgeseyde saecken zijn gedaen, verklaert ende geordonneert metten goeden danck, wille ende vervolgenisse der schepenen ende alle de gemeynte der stadt Tricht, alsoo wel des bisschops als des hertoghs, ende die haer beyde toebehooren.

ENDE WY DEN SCHOUTETH ENDE DIE schepenen, ende alle de gemeynte der stadt Tricht, die des bisschops jurisdictie toebehooren; ende Wy den schouteth ende schepenen, ende alle de gemeynte der stadt van Tricht, die des hertogen

jurisdictie toebehooren, alle de voorseyde saecken, alsoo sy zijn boven verclaert, vereffent ende beschreven, willekooren, loven ende dancken ten vollen ende ten geheelen, ende bekennen dat het groote vrede is, groot oirbaer ende baete, immermeer, t'allen tyden, aen onse voorseyde heeren, aen ons ende aen die geheele stadt; ende bidden ende aensoecken onse lieve heeren voorgenoemt, ende het capittel van Sinte Lambrechts, dat sy alle de poincten voorseydt willen willekooren, lauderen ende approberen met haere gezegelde brieven ende haere zegels. Ende Wy den schouteth ende schepenen des bisschops inde stadt van Tricht; ende den schouteth ende schepenen des hertoghs inder selver stadt van Tricht, in getuygenisse der waerheyte ende eeuwelijcke sekerheyte der voorseyde saecken, hebben aen dese tegenwoordige letteren onse zegelen gehangen, met de zegelen der vier goede mannen voornoemt. Dit was gedaen ende geschiedt in 't jaer der Menschwordinge Ons Heeren duysent twee hondert dry-en-tachtentich, inde maendt van Sprockel, voorschreven.

ENDE WY JOHAN, BYDER GRATIE GODTS bisschop van Ludick ende alle het voorseyde capittel der stadt Ludick, ende Johan, byder selver gratie hertogh van Lothrijck ende van Brabant, voorgenoemt, - alle ende yegelijcke de voorseyde saecken, gelijk sy hier voor beschreven zijn ende bedongen, willecoren, lauderen ende approberen, ende beloven die te houden ende te hueden, voor

ons ende alle onse naecomelingen in alle toekomende tyden, vastelijck ende getrouwelijck, sonder daer oyt tegens te gaen, in't geheel of te in deel... te houden ende te hueden ten vollen ende ten geheelen, verbinden Wy ons, ende alle onse naecomelingen gedurighlijck. Ende op dat het zy eene vaste saecke ende te sekerder in alle tyden, sou hebben Wy, ten opsicht van vrede ende gemeynen profyte van ons ende van alle de voorseyde stadt van Tricht, dese brieven doen zegelen met onze zegels. Het welck gedaen ende geschiedt is in 't jaer der Menschwordinge Ons Heeren duysent twee hon-dert tachtentich ende dry, inde meant van Sprockel.